



Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi





Kehitysvammaisten Tukiliitto

Vammaisoikeuden webinaari 28.11. **Oikeus yhdenvertaiseen oppimiseen**

Juristit Tanja Salisma ja Saara Kokko,
Vammaispalvelujen asiantuntija (HTM) Anne Saarinen



Webinaarin sisältö

- Yhdenvertaisen opetuksen perusta perus- ja ihmisoikeuksissa
- Varhaiskasvatuksen tuki
- Pidentetty oppivelvollisuus
- Oppimisen ja koulunkäynnin tuki perusopetuksessa
- Laajennettu oppivelvollisuus
- Erityinen ja vaativa erityinen tuki jatko-opinnoissa
 - Vammaispalvelujen rooli ja merkitys: henkilökohtainen apu, kuljetuspalvelu
 - Opinnot ammatillisena kuntoutuksena (Kela)



Perusopetuksen yhdenvertaisuutta turvaava lainsäädäntö

- Ihmisoikeussopimukset ja perustuslaki: opetusta järjestettäessä toteutetaan lapsen perus- ja ihmisoikeuksia
- Perusopetuslaki (POL) ja -asetus
- Yhdenvertaisuuslaki (YVL) ja tasa-arvolaki
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
- VNA perusopetuslain mukaisen opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista
- Opetuksen hallintoon, rahoitukseen jne. liittyvä lainsäädäntö, oppivelvollisuuslaki, hallintolaki, julkisuuslaki, vammaispalvelulaki ym.
- Tavallisilla laeilla ja niitä alemman asteisilla säädöksillä pannaan täytäntöön perus- ja ihmisoikeussäännöksiä, joiden mukaisia lakien ym. normien ja niiden soveltamisen tulee olla



YK:n vammaisyleissopimus art. 24

- Tavoitteena täysimääräinen **omien kykyjen kehittäminen** ja **yhdenvertainen osallisuus** yhteiskunnassa
 - Vammaisia henkilöitä ei saa sulkea vamman perusteella koulutuksen ulkopuolelle
 - Koulutus järjestetään yleisessä koulutusjärjestelmässä (**inkluusio**), jossa on saatava tarvittava **yksilöllinen tuki** ja tehtävä **tarpeiden mukaiset kohtuulliset mukautukset**
 - Opettajien osaaminen ja koulutus olennaista
 - YK:n vammaiskomitea on antanut inklusiivisesta koulutuksesta yleiskommentin nro 4
 - Artiklan yleiskommentti julkaistaan suomeksi alkuvuodesta (Ihmisoikeuskeskus)
- Inklusiivisessa koulutuksessa yleisen koulutusjärjestelmän tulee vastata erilaisten oppijoiden tarpeisiin sen sijaan, että vammaisten henkilöiden tulisi mukautua yleiseen koulutusjärjestelmään



Perustuslaki ja yhdenvertaisuus perusopetuksessa

- PL 3.2 §: Julkisen vallan käytön tulee **perustua lakiin**. Kaikessa julkisessa toiminnassa on **noudatettava tarkoin lakia**.
- PL 6 §: Ihmiset ovat **yhdenvertaisia** lain edessä. Ketään **ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan** sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, **terveydentilan, vammaisuuden** tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada **vaikuttaa itseään koskeviin asioihin** kehitystään vastaavasti.
- PL 16 § Sivistykselliset oikeudet: Jokaisella on **oikeus maksuttomaan perusopetukseen**. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.
- PL 19.3 §: Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle **riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut** ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös **tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu**.
- PL 22 § Perusoikeuksien turvaaminen: Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.



Oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (3 a luku)

- Oikeus varhaiskasvatuksen tukeen kytkeytyy mm. varhaiskasvatuksen tavoitteisiin, joista säädetään varhaiskasvatuslaissa (VaKaL).
- Varhaiskasvatuksen tavoitteena on esim. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti (VaKaL 3.1 § 2) kohta).
- Inklusiivisuuden tavoite korostaa varsinkin vammaisten ja tukea tarvitsevien lasten oikeutta kuulua omaan vertaisyhteisöihin, mutta leikkaa kuitenkin läpi kaikkea varhaiskasvatuksen toimintaa. (HE 148/2021 vp, s. 30)
- Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus omassa lapsiryhmässään toteutuvaan varhaiskasvatukseen sekä kehityksen ja oppimisen sekä hyvinvoinnin tukeen. (HE 148/2021 vp, s. 31)



Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen (15 a §)

■ Kolmitasoinen tuen malli:

- Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa viivytyksettä tuen tarpeen ilmettyä. **Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tukimuodoista.**
- Jos yleinen tuki ei ole riittävää tai lapsi tarvitsee vahvempaa tukea, on tukea annettava tehostettuna tukena lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. **Tehostettu tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tukimuodoista.**
- Jos yleinen tai tehostettu tuki ei ole riittävää tai lapsi tarvitsee tukea vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi hänen toimintakykyään alentavasta oppimisen tai kehityksen tuen tarpeesta johtuen, on tukea annettava yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena. **Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.**



Yleinen tuki

- Muodostuu yksittäisistä tukimuodoista: esim. yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla lapsen tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Pääsääntöisesti lyhytkestoista ja intensiteetiltään matalampaa kuin tehostetussa ja erityisessä tuessa.
- Tuki toteutetaan pääsääntöisesti lapsen omassa ryhmässä, osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa.
- Tuen antamiseen ei liity hallintopäätösmenettelyä, vaan tukea annetaan tuen tarpeen ilmetessä.
 - (15 a § 1 mom., HE 148/2021 vp, s. 31)



Tehostettu tuki

- Annettava lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan, jos yleinen tuki ei ole riittävää tai lapsi tarvitsee vahvempaa tukea.
- Muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tukimuodoista, joita annetaan matalalla kynnyksellä.
- Tukea tehostetaan esimerkiksi siten, että tuen suunnittelua ja toteuttamistapoja lisätään tai niiden intensiteettiä kasvatetaan.
- Annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee tukea, voi olla lyhytkestoista tai pidempään jatkuvaa.
 - Tarve voi olla väliaikainen tai pidempiaikainen.
- Oikea-aikaisella tehostetulla tuella on tarkoitus ennaltaehkäistä lapsen myöhempää tuen haasteiden moninaistumista.
- Tehostetusta tuesta tehtävä hallintopäätös viipymättä.
 - (15 a § 2 mom., HE 148/2021 vp, s. 31-32, SiVM 14/2021 vp, s. 12)



Erityinen tuki

- Tukea annettava yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, jos yleinen tai tehostettu tuki ei ole riittävää tai lapsi tarvitsee tukea vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi hänen toimintakykyään alentavasta oppimisen tai kehityksen tuen tarpeesta johtuen.
- Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.
- Annetaan heti tarpeen ilmetessä: ei edellytä, että lapsi saisi ensin tehostettua tukea, vaan lapsi voi siirtyä suoraan yleisestä tuesta erityiseen tukeen, jos lapsen tarpeet sitä vaativat.
- Erityisestä tuesta tehtävä hallintopäätös viipymättä.
 - (15 a § 3 mom., HE 148/2021 vp, s. 32)



Lapselle annettavat tukipalvelut (15 c §)

- Lapsella on hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja opetusta, sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä.
- Lapsella on kaikilla tuen tasoilla oikeus näihin tuen palveluihin ja apuvälineisiin tarpeen mukaan.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa:
 - esim. nimenomaisesti varhaiskasvatuksessa tarvittavat toiminnan käytännön järjestämiseen, liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet.
 - apuvälineet voivat liittyä esimerkiksi lapsen kommunikaation, näön, kuulon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Tällaisia apuvälineitä ovat lapsen oppimisen ja kehityksen tukemiseksi tarvittavat lelut, kommunikointia ja vuorovaikutusta tukevat välineet, kuten esimerkiksi kommunikointia tukevat tietoteknisetsovellukset, pelit tai äänikirjat.
- Palvelut, joita lapsi tarvitsee jokapäiväisessä elämässään, kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuulle, esimerkiksi vammaispalveluiden tai vakuutuksen perusteella.
- Avustajapalvelut ovat yksittäiselle lapselle tai koko ryhmälle suunnattua tukea.



Lapsen tuen toteutus (15 b §)

- Lapselle annettava tuki voi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia toimenpiteitä.
 - **Pedagogisia tuen muotoja** esim. toistuvien toimintojen ja struktuurin luominen lapsen päivän rakenteeseen, sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ja lapsen tarpeisiin vastaamisen edellyttämät yhteiset pedagogiset ja erityispedagogiset toimintatavat ja -menetelmät.
 - **Rakenteellisia tuen muotoja** esim. henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen, henkilöstön lisääminen lapsiryhmään sekä lapsimäärän pienentäminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttäminen.
 - **Hoidollisia tuen muotoja** esim. keinot, joilla vastataan lapsen perushoitoon, hoivaan sekä avustamiseen ja tarvitessa myös terveydenhoidollisiin tarpeisiin.
- Lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen sekä tuen vaikuttavuuden arvioinnin kirjaamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan säädetään 23 §:ssä.
- Jos lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän tai tuottajan varhaiskasvatukseen ja lapsella on tuen tarve, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava varhaiskasvatuksen järjestäjien ja tuottajien yhteistyössä.
- Lapsen tuen tarpeen huomioon ottamisesta lasten ja henkilöstön lukumäärässä säädetään 35 §:n 2 momentissa ja 38 §:n 2 momentissa.



Tuen tarpeen arviointi (15 d §)

- Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan.
- Lapsen tuen tarpeen arviointiin voivat osallistua lapsen kehitystä ja oppimista tukevat muut viranomaiset, asiantuntijat ja muut tarvittavat tahot. Jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten asiantuntemusta, on näiden osallistuttava arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä.
- Lapsen mielipiteen ja toivomusten huomioon ottamisesta ja yhteistyöstä lapsen huoltajien kanssa arvioinnin yhteydessä säädetään 20 §:ssä.



Päätös tuesta ja tukipalveluista (15 e §)

- Tehostetusta ja erityisestä tuesta on tehtävä hallintopäätös viipymättä. Päätöksessä on mainittava 15 b §:n mukaiset tuen muodot, varhaiskasvatuksen järjestämispaikka ja 15 c §:n mukaiset tukipalvelut.
- Päätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.
- Lapsen 15 c §:n mukaisista tukipalveluista tulee antaa hallintopäätös silloin, kun asiasta ei päätetä tehostetun tai erityisen tuen päätöksen yhteydessä.
- Tuesta ja tukipalveluista annettu päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.



Tuen oikea-aikaisuuden merkitys

- Varhaiskasvatuslaki esitöineen velvoittaa lain soveltajaa nimenomaisesti viivytyksettömään päätöksentekoon, jotta lapsen oikeus tarvitsemaansa tukeen toteutuu oikea-aikaisesti.
- Myös perustuslakivaliokunta ja sivistysvaliokunta ovat varhaiskasvatuslakia arvioidessaan korostaneet viivytyksettömän päätöksenteon tärkeää merkitystä, koska kyse on lapsen tukea koskevan oikeuden toteuttamisesta, jonka tulee olla tehokasta.
- Tuen oikea-aikaisuuden varmistaminen edellyttää ennakointia.
 - Vammaisen lapsen tuen tarpeet, esimerkiksi sellaisten apuvälineiden tarve, joita lapsi tarvitsee voidakseen osallistua varhaiskasvatukseen ja siihen kuuluvaan toimintaan yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa, on perusteltua kartoittaa jo etukäteen ja ryhtyä viipymättä toimiin tuen järjestämiseksi siten, että se on lapsen saatavilla, kun hän aloittaa varhaiskasvatuksessa.



Pidennetty oppivelvollisuus

- Jos perusopetukselle säädetyt tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, oppilaalle tehdään päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta, jolloin oppivelvollisuus alkaa vuotta yleisesti säädettyä aikaisemmin eli käytännössä sinä vuonna, jonka aikana lapsi täyttää 6 vuotta (OppivelvollisuusL 1 luku 2.3 §)
 - Pidennetyn oppivelvollisuuden perusteena psykologin tai lääkärin lausunto
 - Tehtävä päätös sekä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta että erityisen tuen antamisesta
 - Päätetään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua, mutta on tarvittaessa mahdollista ottaa myös myöhemmin oppilas pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, jolloin se ei enää loppupäästä pitene, mutta voi vaikuttaa esim. opetusryhmän kokoon
 - Pidennetty oppivelvollisuus on päätettävä, jos jossain vaiheessa oppilas ei esim. pedagogisen selvityksen perusteella enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin
 - Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen jo 5-vuotiaana
 - 6-vuotiaana esiopetukseen osallistuminen on pakollista
 - Esiopetukseen voi osallistua kahtena vuotena (kolmas esiopetusvuosi on mahdollinen vain hyvin poikkeuksellisesti)
 - Jos lapsi ei aloita perusopetusta vielä sinä vuonna, kun täyttää 7 vuotta, on tehtävä päätös opetuksen poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta POL 27 §:n nojalla



Perusopetuslaki turvaa yhdenvertaisuutta 1/2

■ POL 2 § Opetuksen tavoitteet:

- Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä.
- Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.
- Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

■ POL 3 § Opetuksen järjestämisen perusteet:

- Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.
- Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin tässä laissa säädetään, ja siinä tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

■ POL 3 a § Lapsen edun ensisijaisuus:

- Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on **ensisijaisesti huomioitava lapsen etu** (= ratkaisu, joka kokonaisuutena arvioiden parhaiten toteuttaa lapselle turvatut oikeudet, eli etua ei esim. tule koulussa arvioida vain oppimisen näkökulmasta)



Perusopetuslaki turvaa yhdenvertaisuutta 2/2

- POL 29 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön:
 - ⑩ Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus
 - ⑩ Mm. velvoite puuttua kiusaamiseen, joka voi olla myös YVL:n syrjintänä kieltämää häirintää ("ihmisarvoa loukkaavan tai uhkaavan ilmapiirin luomista esim. vammaisuuden nojalla"); ks. tarkemmin Tukiliiton [Juristi vastaa -tekstistä](#).
- HUOM! POL mahdollistaa rajoitustoimien käytön vain erittäin rajoitetusti (ks. Tarkemmin: <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/oppaat-ja-materiaalit/lakimies-vastaa/lakimies-vastaa-milloin-perusopetuksessa-saa-kayttaa-rajoitustoimia/>)
- POL 30 § Oikeus saada opetusta:
 - ⑩ Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä **riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä**.
 - ⑩ Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet.
 - ⑩ Opetusryhmien enimmäiskoosta on säädetty tarkemmin perusopetusasetuksessa (esim. erityisen tuen oppilaiden ryhmä yl. max 10 oppilasta, pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaiden ryhmä max. 8 oppilasta ja vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden ryhmä max. 6 oppilasta)



Oppimisen ja koulunkäynnin tuki perusopetuksessa

- Perusopetuksessa tuetaan lasten oppimisedellytyksiä yleisesti erilaisilla järjestelmä- ja ryhmätason toimenpiteillä opetuksessa sekä yhteisöllisen opiskeluhuollon toimenpiteillä
- Lapsen oppimisen ja koulunkäynnin yksilölliseen tukemiseen on monia keinoja:
 - Pidennetty oppivelvollisuus (esiopetuksen aloitus varhennetusti)
 - Perusopetuksen aloituksen siirtäminen
 - Luokalle jättäminen
 - Perusopetukseen valmistava opetus (kielitaidon puute)
 - Erilaiset tukitoimet perusopetuksen **kolmiportaisessa tukijärjestelmässä** (yleinen – tehostettu – erityinen tuki): tukiopetus, erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut, erityiset apuvälineet, erityiskoulujen tukipalvelut, pedagogiset järjestelyt
 - Koulunkäynnin sujumisen tukeminen: erityiset opetusjärjestelyt (esim. koulupäivien lyhentäminen, oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen tai sen opiskelusta vapauttaminen), vuosiluokkiin sitomaton opiskelu (VSOP), joustava perusopetus (JOPO), yksilökohtainen opiskeluhuolto, sairaalakoulu (esim. tukijakso)



Yleistä oppimisen ja koulunkäynnin tuesta

- Perusopetuslakia sovelletaan sen 1.2 §:n mukaisesti perusopetuksen lisäksi myös esiopetukseen, joten esiopetuksen tuki järjestetään perusopetuslain säännösten mukaisesti (esiopetukselle on kuitenkin omat opetussuunnitelman perusteensa)
 - Jos lapsi on esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa, sovelletaan ko. Täydentävään varhaiskasvatukseen VakaL:n tukisäännöksiä
- Tärkeä huomioida, että kaiken tasoista oppimisen ja koulunkäynnin tukea on oikeus saada tarpeiden mukaisesti myös silloin, kun oppilaalla ei ole oppimisvaikeuksia, vaan kyse on "vain" koulunkäynnin tuen tarpeesta
 - Tuen järjestämisessä huomioitava koulunkäynti kokonaisuudessaan (myös esim. välitunnit, ruokailut, siirtymät jne.)
- Oppimisen ja koulunkäynnin tuki, erityiset opetusjärjestelyt tai oppilashuolto eivät ole käytössä, jos huoltaja on omalla päätöksellään ottanut oppilaan kotiopetukseen, vaan asuinkunta tällöin ainoastaan valvoo oppivelvollisen edistymistä opinnoissaan
 - Sen sijaan kun koulu erityisten opetusjärjestelyiden päätöksellä järjestää oppilaalle tämän kotona opetusta, oppilas on normaalisti koulun oppilas ja siten perusopetuslain ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten tuki- ym. palveluiden piirissä
- OKM:n johdolla on käynnistetty perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen lainsäädännön uudistaminen, josta on tulossa loppukeväästä lausuntokierros



Yleinen tuki

- Kevyintä tukea, jota annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä matalalla kynnyksellä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä
 - Mutta jos on tarve heti tehostetulle tai erityiselle tuelle, sitten on annettava sitä, ja aloitettava joka tapauksessa tarvittavan tuen antaminen jo ennen kuin ehditään tehdä tarvittavat päätökset ja suunnitelmat (jotka myös tehtävä viivytyksettä)
- POL 16 § Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus:
 - Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta.
 - Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa.
- Käytettävissä kaikki muut tukimuodot paitsi kokoaikainen erityisopetus
 - Tukiopetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen lisäksi esim. yksittäiset pedagogiset ratkaisut (eriyttäminen jne.) sekä POL 31 §:n mukaiset opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet, joista oppilaalla/huoltajalla on oikeus saada muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös



Tehostettu tuki

- Oppilaan oppimisen ja/tai koulunkäynnin yleistä tukea jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukemista
- POL 16 a § Tehostettu tuki:
 - Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppimissuunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.
 - Aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.
 - Käytettävissä edelleen kaikki tuen muodot paitsi kokoaikainen erityisopetus, ja tarvittavista tukipalveluista tehdään yleisen tuen tavoin erilliset hallintopäätökset
 - MUTTA toisin kuin varhaiskasvatuksessa, tehostetun tuen antamisesta ei perusopetuksessa tehdä muutoksenhakukelpoista hallintopäätöstä.



Erityinen tuki

- Vahvinta perusopetuksen tukea, jossa tukimuotoja on käytössä pitkäkestoisesti ja säännöllisesti, eikä tehostettu tuki riitä auttamaan oppilasta selviytymään koulutyöstä
- Erityinen tuki muodostuu POL 17 §:n mukaisesti erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta
- Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa
 - YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja vammaissopimus sekä nykyään myös POL 3 a § edellyttävät lapsen edun huomioimista ensisijaisesti myös tässä päätöksenteossa
 - Huomioitava myös POL 6 § oppilaan koulupaikan määräytymisestä, jossa lähtökohtana on lähikouluperiaate, sekä esim. vammaissopimuksen edellyttämä inklusio
 - CRPD:n mukainen inklusio ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki oppilaat riippumatta tuen tarpeistaan ovat yleisopetuksen ryhmässä, vaan sitä, että vahvaakin tukea tarvitsevat opiskelevat samassa koulutusjärjestelmässä ja ainakin pääsääntöisesti samoissa kouluissa, mutta tarpeiden mukaan osin tai kokonaan pienryhmissä/erityisluokissa ja aina saaden riittävän yksilöllisen tuen
- Erityisen tuen oppilaan oppiaineiden oppimääriä voidaan myös tarvittaessa yksilöllistää tai (aina vain viimesijaisesti, jos tuellakaan yksilöllistettyjen oppimäärien opiskelu ei onnistu) vapauttaa oppilas tietyn oppiaineen opiskelusta



Erityisestä tuesta päättäminen (POL 17 §)

- Erityisestä tuesta tehdään kirjallinen päätös, joka tarkistetaan ainakin 2. luokan jälkeen ja ennen 7. luokan alkua, ja muutenkin tarvittaessa
- Päätettävä pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut POL 31 §:ssä tarkoitetut palvelut ja tarvittaessa oppiaineen/-aineiden oppimäärän yksilöllistäminen ja (viimesijainen) vapauttaminen oppimäärän suorittamisesta
- Ennen päätöstä kuultava oppilasta ja huoltajaa sekä hankittava opettajilta selvitys oppilaan oppimisen edistyksestä ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (pedagoginen selvitys), ja tarvittaessa täydennettävä sitä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä
- Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai sen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologi/lääkäri arvioi, että oppilaan opetusta ei esim. vamman, sairauden tai kehityksen viivästymisen vuoksi voida antaa muuten
- POL 17 a §: tehtävä ja vuosittain tarkistettava HOJKS erityisen tuen päätöksen toteuttamiseksi; sis. opetuksen sisällön ja muun tuen



Erityiset opetusjärjestelyt

- POL 18 §:n suhteellisen väljä säännös mahdollistaa nykyään monenlaisia yksilöllisiä perusopetuslaissa tai sen nojalla säädetyistä tai määrätystä poikkeavia järjestelyitä myös niille oppilaille, joille ei ole tehty erityisen tuen päätöstä, kun tällaiset järjestelyt katsotaan perustelluiksi esim. oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä
 - Jos huoltaja ei ole tehnyt esitystä erityisistä opetusjärjestelyistä, hänelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen POL 18 §:n mukaisen muutoksenhakukelpoisen päätöksen tekemistä
 - LOS ja CRPD edellyttävät myös lapsen mielipiteen selvittämistä, jos se vain suinkin on mahdollista (+ lapsen oikeus saada tähän tarvittava tuki)
 - Esim. koulupäivien lyhentäminen POL 18 §:n nojalla edellyttää tosiaan aina perusteltua terveydentilaan liittyvää syytä, eivätkä esim. tuen järjestämisen haasteet voi olla lyhentämisen perusteena
 - Oikeusturvasyistä lyhennetyistä koulupäivistä tarpeen tehdä riittävän tarkka päätös



Opiskelu toiminta-alueittain

- Vaikeimmin kehitysvammaisen pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetus voidaan erityisen tuen päätöksellä päättää järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain mutta vain silloin, kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä
 - Toiminta-alueittain järjestettävä opetus on mahdollista tarvittaessa myös muille sitä tarvitseville oppilaille POL 18 §:n mukaisena erityisenä opetusjärjestelynä
 - Viisi toiminta-aluetta (motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot), joiden sisällä jokaiselle oppilaalla on omat, yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt, jotka kuvataan HOJKSissa
 - Toiminta-alueet voivat kuitenkin sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilas kykenee niitä tuetusti yksilöllistetyillä tavoitteilla opiskelemaan
 - Tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu elämässään mahdollisimman itsenäisesti.



Tulkitsemis- ja avustajapalvelut

- Opetuksen maksuttomuutta koskevan POL 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet
 - Erityisen tuen oppilaan osalta näistä päätetään erityisen tuen päätöksessä, ja muiden oppilaiden tarvitessa näitä palveluita niistä tehdään erillinen muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös
 - Oikeuskäytännön perusteella avustajapalvelut tulee tarvittaessa myöntää oppilaalle henkilökohtaisina, eikä siten esim. sellainen linjaus, että kunta ei lainkaan myönnä henkilökohtaisia avustajia perusopetuksessa, ole lainmukainen
 - Ks. tarkemmin esim. <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/oppaat-ja-materiaalit/lakimies-vastaa/onko-kehitysvammaisella-oppilaalla-oikeus-henkilokohtaiseen-kouluavustajaan/>



Yhdenvertaisuus ja oppimisen tuki OPS2016:ssa

- Perusopetusta kehitetään **inkluusioperiaatteen** mukaisesti. Opetuksen **saavutettavuudesta ja esteettömyydestä** pidetään huoli. Opetus edistää **osallisuutta** ja kestäväää elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen.
- Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää **tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta**
- Opetuksen järjestäjän on huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada **onnistumisen kokemuksia** oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä
- Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä
 - Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja
 - Tarkoituksena turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä
 - Apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, fyysiseen tarpeeseen tai oppimisen erityistarpeisiin (huom. myös liikunta on oppiaine, johon osallistuminen voi edellyttää apuvälineitä)
- Opetushallituksen hyväksymät valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet velvoittavat kuntia niiden laatiessa omat paikalliset opetussuunnitelmansa.



Koulumatkaetus

■ POL 32 §:

- Jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen
- Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi
 - Järjestettävä niin, että oppilas tosiasiallisesti turvallisesti voi käyttää kuljetusta
- Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus
- Kuljetukset on järjestettävä niin, ettei POL 32 §:ssä säädetty enimmäisaika koulumatkalle odotuksineen ylitä (yli 13-v. max. 3 h, alle 13-v. max. 2,5 h)



Koulukuljetukset ym. YVL:n nojalla

- Koulukuljetukset voi olla oikeus saada POL 32 §:ssä säädettyä laajemmin yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaisena vamman vuoksi tehtävänä kohtuullisena mukautuksena
 - Tästä löytyy useita KHO:n ratkaisuja (vammaisesta lapsen koulupäivän keskeytyminen vamman vuoksi, muutto ja vuoroasumistilanne; ainakin KHO 2019:7, KHO 2020:60 ja KHO 2023:38)
 - Myös muissa tilanteissa POL:in säännösten (esim. tukipalveluista) ollessa riittämättömiä turvaamaan sen, että vammaisen oppilas voi käydä koulua ja saada opetusta yhdenvertaisesti muiden kanssa, voi pyrkiä saamaan tarvittavan tuen/palvelun YVL:n mukaisena kohtuullisena mukautuksena



Kuljetukset ja aamu- ja iltapäivätoiminta

- POL 48 b § 3 mom.: aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että niillä toimintaan osallistuvilla lapsilla, joilla on oikeus koulumatkaetuun, on mahdollisuus käyttää tätä etuutta.
 - Jos tässä olisi ongelmia, vammaisen lapsen osalta voi taas vedota velvollisuuteen tehdä kohtuulliset mukautukset
 - Ap/ip erityishuoltona: kuljetukset kehitysvammalain ja -asetuksen nojalla



Siirtymä toiselle asteelle

- Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä perusopetuksen päättävän oppilaan tulee hakeutua toisen asteen opintoihin
 - Mahdollisen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisen hakeminen on aina oppilaan/huoltajan harkintavallassa, eikä siihen saa ohjata tai patistaa, ja ennen päätöksen tekemistä tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen mahdollista yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla (OppivelvollisuusL 2 luku 7 §).
- POL 11 a § Oikeus saada oppilaan ohjausta
 - Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta.
 - Sellaisella perusopetuksen oppimäärää suorittavalla oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista oppilaanohjausta (*tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus*).
 - Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilaalle annetaan henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta sekä laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta annetaan 8. ja 9. vuosiluokalla.
- Olennaista yhteistyö oppilaan ja huoltajien kanssa



Laajentunut oppivelvollisuus (1/2)

- Oppivelvollisuuslaki muuttui vuonna 2021 siten, että oppivelvollisuus jatkuu 18 ikävuoteen saakka tai siihen asti, kunnes nuori ennen 18 vuoden ikää on suorittanut toisen asteen tutkinnon.
- Kun oppivelvollinen oppilas on suorittanut perusopetuksen oppimäärän, hänen on suoritettava jatko-opintoja: lukio, ammatillinen koulutus, TUVA, TELMA tai muu koulutus, joka kuuluu oppivelvollisuuden piiriin.
- Oppivelvollisen hakeuduttava tällaisiin jatko-opintoihin ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai muutoin.
- Oppivelvollisella on oikeus saada hakeutumiseen riittävästi oppilaanohjausta.



Laajentunut oppivelvollisuus (2/2)

- Perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää velvollisuutensa hakeutua perusopetuksen jälkeisiin opintoihin.
- Jos oppilas jää tämän jälkeen ilman jatko-opiskelupaikkaa, perusopetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa tästä oppilaan asuinkunnalle sekä tämän huoltajalle ja muulle lailliselle edustajalle.
- Asuinkunnalla tämän jälkeen velvollisuus ohjata oppivelvollinen hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.
- Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu siirtyy koulutuksen järjestäjälle sitten, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Jos osoitettu oppivelvollinen ei tosiasiasa aloita opintojaan, ohjaus- ja valvontavastuu pysyy asuinkunnalla.
- Asuinkunnalla on siten ohjaus- ja valvontavastuunsa nojalla velvollisuus pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan siihen, että opinnot pääsevät tosiasiasa alkamaan osoitetussa oppilaitoksessa tai vaihtoehtoisesti etsimään yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa uuden opiskelupaikan.
- Mikäli kunta tai koulutuksen järjestäjä laiminlyö oppivelvollisuuslain mukaisia velvoitteitaan, asiasta voi tehdä kantelun aluehallintovirastolle tai eduskunnan oikeusasiamiehelle.
- Lue aiheesta tarkemmin Tukiliiton [Juristi vastaa -tekstistä](#).



Vahvaa tukea tarvitsevan nuoren jatko-opintovaihtoehtoja

- ammatillinen tutkinto-opiskelu ammattioppilaitoksessa tai erityisammattioppilaitoksessa
- tutkintokoulutukseen valmentava koulutus TUVA
- työhön ja itsenäiseen elämään valmentava TELMA
- oppivelvollisuuden suorittaminen kansanopistossa
- oppisopimuskoulutus



Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

- Laki ammatillisesta koulutuksesta 64 §
- Opiskelijalla oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi.
- Käytännössä tarkoittaa opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä, esim.:
 - ✓ erityisen tuen opettajan tukea uusien asioiden opettelussa,
 - ✓ selkeiden oppimateriaalien käyttämistä
 - ✓ oppimisen apuvälineiden, kuten äänikirjojen tai kuvitettujen ohjeiden, käyttämistä
 - ✓ sopivien oppimisympäristöjen suunnittelua tai
 - ✓ opiskelutaitojen harjoittelua.



Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

- 64 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin
- Tavoitteena on tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen saavuttaminen.
- Erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia voidaan mukauttaa laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä.
- Erityisen tuen antamisen tavoitteena on lisäksi edistää opiskelijan kokonais kuntoutusta yhteistyössä kuntoutuspalveluiden tuottajien kanssa.
- Mahdolliset tukitoimet kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS).



Vaativa erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

- Laki ammatillisesta koulutuksesta 65 §
- Opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia tai vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista 64 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea.
- Opetus järjestetään ammatillisissa erityisoppilaitoksissa tai erityisryhmissä yleisissä ammattioppilaitoksissa.
- Vaativaa erityistä tukea tarvitseva opiskelija voi suorittaa joko ammatillisen tutkinnon tai valmentavan koulutuksen (TUVA ja TELMA)
- Mahdolliset tukitoimet suunnitellaan yhteistyössä kuntoutustahojen kanssa, ja ne kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKSiin).
- Oikeus niihin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin, joita opiskelu edellyttää.
- Vaativaa erityistä tukea saavalle opiskelijalle voidaan antaa maksutta oppikirjat, muut koulutarvikkeet ja henkilökohtaiset työvarusteet sekä tarjota majoituksessa olevalle opiskelijalle tarpeelliset viikoittaiset kotimatkat ja täysihoito asuntolassa tai muussa majoituksessa.
- [Vaativa erityinen tuki, ammatilliset perustutkinnot 2024](#) lisäksi TUVA ja TELMA –opinnot
- Lisätietoa ammatillisista erityisoppilaitoksista: <https://ameo.fi/ameo/oppilaitokset/>



Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen (67 §)

- Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta ja osaamisen arvioinnin mukauttamisesta sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta.
- Opiskelijaa ja huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen päätösten tekemistä.
- Koulutuksen järjestäjän tulee kirjata henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan opiskelijalle tarjottavan erityisen tuen sisältö, osaamisen arvioinnin mukauttaminen sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.
- Opiskelijan erityisen tuen tarve tulee arvioida opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä.
- Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. (8.7.2022/718)



Vammaispalvelulain mukaiset palvelut opiskelua mahdollistamassa

- **Henkilökohtainen apu** opiskelussa: toisen ihmisen antamaa välttämätöntä apua niissä tavanomaisen elämän asioissa, joita henkilö ei pysty kokonaan tai osittain itse vamman tai sairauden vuoksi tekemään.
- Työssäkäyntiin, opiskeluun ja päivittäisiin toimiin tuntimäärä yksilöllisen tarpeen mukaan.
- **Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu:** (vammaispalveluasetus 6 §)
Kuljetuspalveluja on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömät työhön ja opiskeluun liittyvät matkat.
- Kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
- Julkisen liikenteen taksaa vastaava omavastuu. Huom. yhdenvertaisuus muihin opiskelijoihin nähden esim. oppivelvollisten opiskelumatkoissa voi edellyttää kohtuullisia mukautuksia ja asiakasmaksun perimättä jättämistä.



Lisävinkkejä

- Nuoren kuntoutusraha <https://www.kela.fi/nuoren-kuntoutusraha>
- Opinnot ammatillisena kuntoutuksena <https://www.kela.fi/koulutus-kuntoutuksena>
- Puhevammaisten tulkkipalvelu <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu>
- Miten vammaisen lapsen etua arvioidaan? <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/oppaat-ja-materiaalit/lakimies-vastaa/miten-vammaisen-lapsen-etua-arvioidaan/>
- Hakukohteet ammatillisissa opinnoissa 2024, vaativa erityinen tuki https://opintopolku.fi/konfo/fi/haku?koulutustyyppi=koulutustyyppi_4&order=desc&size=20&sort=score&yhteishaku=1.2.246.562.29.0000000000000000038404
- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri ja vuosiluokkiin sitomaton opetus sivulle <https://www.valteri.fi/> ja <https://www.valteri.fi/artikkelit/yha-useampi-oppilas-opiskelee-vuosiluokkiin-sitomattomasti/>
- Varhaiskasvatuksen tuesta Opetushallituksen sivuilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>
- Kysymyksiä ja vastauksia varhaiskasvatuksen tuesta OKM:n sivuilla: <https://okm.fi/varhaiskasvatuksen-tuesta-kysytya>
- OKM. Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta. <https://okm.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>

Tulevia tapahtumia:

15.1.2024 Mitä peruskoulun jälkeen? Ilmoittautuminen Tukiliiton tapahtumakalenterin kautta. <https://www.tukiliitto.fi/toiminta/tapahtumat/>

Vammaisoikeuden webinaarit jatkuvat vuonna 2024



Kiitos!

Lisätietoja: lakineuvonta@tukiliitto.fi

[Tukiliitto.fi](https://www.tukiliitto.fi)



[@tukiliitto](https://www.instagram.com/tukiliitto)